

Mazbut Vakıfların Günümüz Hayır Hizmetleri*

Eyüp Sabri Kala**

Öz

Vakıf medeniyetinin temsilcilerinden olan mazbut vakıflar, tarihsel süreçte birçok hizmet üstlenmiş ve sosyal yaşamın temel yapı taşı oluşturmuştur. Günümüzde, her biri ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan mazbut vakıflarının yönetimi ve temsili Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) tarafından yürütülmektedir. Bu vakıfların vakfiyelerinde veya vakfiye yerine geçen belgelerinde belirtilen hayır hizmetleri VGM tarafından yerine getirilmektedir.

Mazbut vakıfların ana hizmet alanları eğitim, sağlık, sosyal yardım, dini hizmetler, şehircilik ve bayındırlık hizmetleri olarak beş ana başlıkta toplanabilir. Bu çalışmada, bahsi geçen beş ana başlık altında VGM tarafından mazbut vakıflar adına yürütülen hayır hizmetleri incelenmiştir. Yine, vakıf birikiminin somut örnekleri olan kütüphane, müze ve araştırma merkezi hizmetleri, kültür hizmetleri başlığı altında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal politika, sosyal yardım, sosyal hizmetler, vakıf, mazbut vakıf

Contemporary Philanthropic Services of Mazbut Waqfs

Abstract

The mazbut waqfs, which are one of the representatives of the waqf civilization, have undertaken many services in the historical process and constituted the basic building block of social life. Nowadays, the management and representation of the mazbut waqfs, each of which is considered as a separate legal entity, is carried out by the General Directorate of Foundations (VGM). The charity services are realized by VGM in accordance with their waqf certificate charters or deeds of trust.

The main service areas of mazbut waqfs can be categorized under five main subjects: education, health, social aid, religious services, urbanism and public works. This study examines the charitable services within these five main categories which are carried out by VGM on behalf of the mazbut waqfs. In addition, library, museum and research centre services included in the waqf tradition, are discussed under the title of cultural services.

Keywords: Social policy, social aid, social work, waqf, mazbut waqf

* DOI: 10.16971/vakiflar.731945

Makalenin Geliş Tarihi / Received Date: Mayıs 2020 / May 2020

Makalenin Kabul Tarihi / Accepted Date: Eylül 2020 / September 2020

*** Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İstanbul/Türkiye; ekala@hotmail.com;

ORCID: 0000-0001-6058-7905

Giriş

Hayırsever insanlar, serveti toplumun hizmetine sunma düşüncesiyle çok çeşitli alanlarda vakıflar kurmuşlardır. Bina ettikleri medrese, mekteplere, kütüphanelerle eğitim hizmeti; darüşşifa, bimarhane gibi tesislerle sağlık hizmeti; cami, mescit, tekke, zaviye, dergâh gibi tesislerle dini hizmetler; imaret, tabhane gibi tesislerle fakir, miskin, yolda kalmışlara yardım etmişlerdir. Şehirlerin kuruluşunda imar ve beledi hizmetler yapmışlar, bentler, kanallar, suyuolları inşa ederek şehirlere su taşımışlar, çeşme ve sebiller vasıtasıyla mahallelere, sokaklara taşımışlardır. Yapmış oldukları hizmetlerle adeta toplumda herkese hitap edecek, tüm ihtiyaçları karşılayacak yaygın, toplumsal kuruluşlar haline gelmişlerdir (Kozak, 1994: 14-16).

Günümüzde sosyal devlet anlayışının sonucu olarak merkezi yönetim tarafından verilen eğitim, sağlık, dini hizmetler başta olmak üzere birçok kamu hizmeti Osmanlı'da vakıflar eliyle gerçekleştirilmiştir. Vâkıflar, ekonomik güçleri nispetinde irili ufaklı vakıflar kurarak servetlerini toplumun emrine sunmuşlardır. Vakıfların topluma sundukları hizmetleri, dini, sosyal yardım, eğitim, sağlık, şehircilik-bayındırlık ve askeri faaliyetleri destekleyici hizmetler olarak tasnif edebiliriz. Tarihi süreç içerisinde, 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu'nun kabulünden önce kurulmuş olan ve yönetim ve temsili Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) tarafından yürütülen vakıflara *mazbut vakıf* denilmektedir. Her birinin ayrı tüzel kişiliği bulunan bu vakıfların vakfiyelerinde veya vakfiye yerine geçen belgelerinde yazılı olan hayır şartları, hizmetleri VGM tarafından yerine getirilmektedir.

Cumhuriyet döneminde vakıflarca yürütülen bazı hizmet alanları kamu tarafından üstlenilmiş olduğundan bu hizmetlerin vakıflar eliyle yerine getirilmesi dönemi sona ermiştir. Örneğin dini hizmetler vakıflar eliyle yürütülürken, bu hizmetler Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesine alındığından vakıfların bu alanda yapabileceği arızı birkaç faaliyet dışında bir şey kalmamış, vakfiyelerdeki bu şartların vakıflar tarafından yerine getirilmesi imkânsızlaşmıştır. Yine eğitim hizmetlerinin Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilmesi, bilahare medrese ve sıbyan mekteplerinin kapatılmasıyla, vakıfların medrese ve sıbyan mektebi türünde eğitim vermeleri imkânsız hale gelmiştir. Belediyelerin kurulmasıyla beledi hizmetler bu kurumların yetki ve sorumluluğuna geçmiş, vakıflarca kurulan bentler, suyuolları, çeşmeler bu kurumlara devredilmiştir. Çalışmamızda, günümüzde mazbut vakıflar adına VGM tarafından yürütülen hayır hizmetler eğitim, sağlık, sosyal yardım, dini hizmetler, şehircilik ve bayındırlık hizmetleri ve kültürel hizmetler başlıkları altında incelenmektedir.

I. Mazbut Vakıflar

A. Tanımı, Kişiliği ve Yönetimi

27.2.2008 tarih ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 3. maddesinde "Bu Kanun uyarınca Genel Müdürlükçe yönetilecek ve temsil edilecek vakıflar ile mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince Vakıflar Genel Müdürlüğüne yönetilen vakıflar" mazbut vakıf olarak tanımlanmaktadır. Kanunun 7. maddesinde, "On yıl süreyle yönetici atanamayan veya yönetim organı oluşturulamayan mülhak vakıflar, mahkeme kararıyla Genel Müdürlükçe yönetilir ve temsil edilir" hükmü yer almaktadır. Bu hükümlerle, on yıl yönetici atanamayan mülhak vakıflar mahkeme kararıyla mazbut vakfa dönüştürülebilmekte ve yönetimi tamamen VGM'ne bırakılmaktadır (Çınar, 2016: 830). Mülhak vakıf ise "Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıflar" olarak tanımlanmaktadır (m. 3).

17.2.1926 tarih ve 743 sayılı mülga 2762 sayılı Vakıflar Kanununa yapılan atf nedeniyle adı geçen kanuna bakıldığında, 1. Maddede:

“4 birinci teşrin (teşrinievvel) 1926 tarihinden önce vücut bulmuş vakıflardan A - Bu kanundan önce zapt edilmiş bulunan vakıflar, B - Bu kanundan önce idaresi zapt edilmiş olan vakıflar, C - Mütevelliliği bir makama şart edilmiş olan vakıflar, D - Kanunen veya fiilen hayri bir hizmeti kalmamış olan vakıflar, E - Mütevelliliği vakfedenlerin ferilerinden başkalarına şart edilmiş vakıflar, Vakıflar Umum Müdürlüğüne idare olunur. Bunların hepsine birden (Mazbut vakıflar) denir”

hükmü yer almaktadır. Tüm bu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde; Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilip temsil edilen vakıflar;

- 4 Ekim 1926 tarihinden önce kurulan, 2762 sayılı Vakıflar Kanunu’na göre mazbut vakıf sayılan mazbut vakıflar ile
- 4 Ekim 1926 tarihinden önce kurulan, mülhak vakıf olmakla birlikte 10 yıl yöneticisiz kalması sebebiyle mahkeme kararıyla mazbut vakfa dönüştürülen mazbut vakıflardan oluşmaktadır.

Yönetimleri VGM tarafından yerine getirilse de her bir mazbut vakfın tüzel kişiliğinin devam edip etmediği konusu mülga 2762 sayılı kanunda ve 5737 sayılı kanunda farklı düzenlenmiştir. Mülga 2762 sayılı Vakıf Kanununun Hükmi Şahsiyet başlıklı 6. maddesinde, “Umum Müdürlüğün idare ve temsil ettiği vakıflar da bir kül halinde hükmi şahsiyet sayılır” denilmektedir. Bu hükümden anlaşılacağı üzere mazbut vakıfların her birinin tek tek ayrı tüzel kişilikleri bulunmamaktadır (Ögüz, 2007: 4-6). Tümü birden, bir bütün halinde bir tüzel kişilik oluşturmaktadır. Bu düzenleme, çok farklı zamanlarda, çok farklı şahsiyetler tarafından kurulan ve medeniyetimizin temel taşı olan mazbut vakıfları bir bütün haline getirmektedir. 5737 sayılı Vakıflar Kanununun 4. Maddesinde ise, vakıf türleri arasında ayırım yapılmaksızın “vakıflar, özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir” denilmektedir. Yani 2762 sayılı kanunla ayrı ayrı tüzel kişilik verilmeyen mazbut vakıfların her biri, 2008 tarihli 5737 sayılı Vakıflar Kanunu’yla yeniden ayrı ayrı tüzel kişiliğe kavuşmuştur (Yener vd. 2013: 19). Bu durumun uygulamada zorluklar ortaya çıkardığı söylenebilir de her bir vakfın kurucusunun, şartlarının ayrı olduğu, bu vakıfların tarih ve medeniyetimizin günümüze gelen temsilcileri olduğu, kurucu vâkıfın iradesine saygı duyulması gerektiği düşünüldüğünde, 2008 tarihli 5737 sayılı kanunda her bir mazbut vakfa yeniden tüzel kişilik kazandırılmasının isabetli olduğu kanaatindeyiz. Meselenin birçok boyutu olmakla birlikte, özellikle uluslararası hukuk alanında bu yaklaşım çok daha isabetlidir. Zira mazbut vakıfların birçok mal varlığı yurtdışında kalmıştır. Bu mallarla ilgili hukuki iddialarda malın sahibi olan vakfın tüzel kişiliğinin olmaması taraf oluşumu açısından ciddi sorunlar doğurmakta, özel hukuka tabi olan vakıflara devlet tarafından el konulduğu izlenimi oluşturmaktadır. Oysa özel hukuk tüzel kişiliğinin devam ediyor olması, bu tüzel kişiliğin yöneticisi ve temsilcisi olarak VGM tarafından yapılacak hukuki işlemlere kuvvetli bir hukuki altyapı sağlayabilecektir.

Sonuç itibarıyla mazbut vakıflar, her biri ayrı özel hukuk tüzel kişiliği olan, VGM tarafından yönetilip temsil edilen vakıflardır.

B. Mazbut Vakıf Hayır Hizmetlerinin Yürütülmesiyle Görevli Kurum

Mazbut vakıfların vakfiyelerinde yazılı hayır hizmetleri ve şartlarının yerine getirilmesi görevi VGM’ne, iç idari yapılanmada da Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığı’na aittir. Nitekim 15.07.2018 tarih ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Genel Müdürlüğün görevleri başlıklı 693. Maddesinde;

“(1) Genel Müdürlüğün görevleri şunlardır: a) Mazbut vakıfların vakfiyelerinde veya vakfiye yerine geçen hüccet, berat, ferman gibi belgelerinde yazılı hayrî, sosyal, kültürel ve ekonomik şart ve hizmetleri yerine getirmek.... e) Vakıflarla ilgili konularda araştırma, geliştirme, eğitim, kültür ve yayın faaliyetlerinde bulunmak, ulusal ve uluslararası koordinasyonu sağlamak. f) Vakıf kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirmek; müze, kütüphane ve kültür merkezleri kurmak...”

denilmektedir. Düzenlemeyle, mazbut vakıfların hayır şartlarını ve hizmetlerini yerine getirme, bu hizmetleri yerine getirebilmek için mazbut vakıfların para ve mal varlıklarını değerlendirme, bunlarla yatırım yapma, yurtiçi veya yurtdışı vakıf kültür varlıklarını ihya etme, müze, kütüphane ve kültür merkezleri kurma görevleri Vakıflar Genel Müdürlüğünün görev alanı içerisinde sayılmaktadır.

Aynı Kararnamenin “Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığı” başlıklı 707. maddesinde,

“(1) Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığının görevleri şunlardır: a) Vakfiyelerde yer alan hayır şart ve hizmetlerini yerine getirmek. b) Hayrat taşınmaz malların tahsis işlemlerini yürütmek. c) Vakfiyelerde yazılı hayır şart ve hizmetlerini yerine getirmek üzere her seviyeden eğitim öğretim tesisleri, öğrenci yurtları, sağlık ve sosyal yardım kurumları, aşevleri gibi tesisler açmak, yönetimini sağlamak, öğrencilere eğitim yardımı yapmak, ihtiyaç sahibi insanlara sosyal yardımlarda bulunmak, muhtaç ve engellilere aylık bağlamak. ç) Sosyal yardım hizmeti veren kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak. d) Uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparak sosyal politikalar ve sosyal yardım projeleri üretmek ve yürütmek. e) 5737 sayılı Kanunda belirtilen burs vermeye ilişkin görevleri yapmak...”

denilmektedir. Maddede atf yapılan 5737 sayılı Kanunun burs vermeye ilişkin görevler, kanunun 52. Maddesinin d bendinde yer almakta ve “Usul ve esasları Genel Müdürlükçe çıkarılan yönetmelikle belirlenmek üzere ihtiyaç sahibi yükseköğrenim öğrencilerine 3/3/2004 tarihli ve 5102 sayılı Yükseköğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun hükümlerine tabi olmaksızın burs vermek” hükmünü taşımaktadır. Aynı maddenin e bendinde “Genel Müdürlüğün teşkilatına ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde belirtilen diğer görevler” denilerek Daire Başkanlığının görevleri olarak 15.07.2018 tarih 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine atf yapılmaktadır.

Bu düzenlemelerle birlikte, mazbut vakıfların hayır şart ve hizmetlerinin yerine getirilmesinde VGM iç birimi olarak Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığı görevlendirilmiş bulunmaktadır.

II. Mazbut Vakıfların Hayır Hizmetleri Ve Günümüz Uygulamaları

Mazbut vakıflar adına VGM tarafından yerine getirilecek hayır hizmetleri, genel olarak Vakıflar Yönetmeliğinin “Hayrat Taşınmazların Tahsisi ve Hayır Hizmetleri” başlıklı Üçüncü kısmında, 58. – 95. maddeler arasında düzenlenmektedir. Yönetmelikte bu hizmetler aşevi hizmeti, muhtaç aylığı, eğitim yardımı, fakir ve garip hastalara tedavi yardımı başlıkları altında toplanmaktadır. Ayrıca, ortaöğrenim ve yükseköğrenim öğrencilerine burs verilmesi, vakfiyelerdeki eğitim şartlarını yerine getirmek üzere üniversiteler kurulması, yurtdışı hastalara sağlık yardımı sağlanması, yurtdışı kuru gıda yardımı yapılması da VGM'nin hayır hizmetleri arasında yer almaktadır.

Çalışmamızda mazbut vakıfların hayır hizmetleri, tarihi arka planlarını da göz önüne alarak eğitim, sağlık, sosyal yardım, dini hizmetler, şehircilik ve bayındırlık hizmetleri ve kültürel hizmetler başlıkları altında incelenmektedir.

A. Eğitim Hizmetleri

Eski vakıfların Cumhuriyet öncesi dönemde en önemli hizmet alanlarından biri eğitim olmuştur. Enderun eğitimi, askeri eğitim ve Osmanlı'nın son dönemlerinde kurulan mühendislik, tıp, Darülfünun eğitimleri ayrı tutulacak olursa, diğer örgün eğitim hizmetlerinin neredeyse tamamı vakıfların eğitim müesseseleri aracılığıyla yürütülmüştür (Ertem, 1999: 122). Günümüzde okul öncesi ve ilkökul eğitimi diyebileceğimiz eğitim, vakıfların kurmuş oldukları sıbyan mekteplerinde görülmüştür. Yerine göre orta, yüksek veya lisansüstü diyebileceğimiz eğitim hizmetleri yine vakıfların kurmuş oldukları medreselerde verilmiştir. Örneğin Fatih Sultan Mehmed Han Vakfı'nın hem ilköğretim hizmeti veren sıbyan mektebi, hem orta derece eğitim veren Tetimme Medreseleri, hem de lisans – lisansüstü eğitim veren Sahn-ı Se-man Medreseleri bulunmaktaydı. Darüşşifada aynı zamanda tıp eğitimi de verilmekteydi.

Medreselerde hem nakli hem de akli ilimler öğretilmiştir. Tanzimat'la birlikte yeni mesleki okulların açılması ile medrese eğitimi sadece nakli ilimlere indirgenmiştir. 1914 yılında Darülhilafetil Aliyye adı altında birleştirilen medreseler, 03.03.1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanununun birinci maddesi olan "Türkiye dâhilindeki bütün müessesat-ı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekâleti'ne merbuttur" ifadesi ile Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır (m. 1). Eski vakıfların bağlı olduğu Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti veya özel vakıflar tarafından idare edilen tüm medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devredilmiş ve bağlanmıştır (m. 2). Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mektep ve medreselere tahsis edilen miktarlar Maarif bütçesine nakledilmiştir (m. 3). Kanuna göre, yüksek dini mütehasıs yetiştirmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi kurulacak, imamlık ve hatiplik gibi dini hizmetleri yerine getirecek memurları yetiştirilmesi için ayrıca okullar kurulacaktır (m. 4). Böylece mazbut vakıfların eğitim hizmetleri, kanunun yürürlük tarihi olan neşir tarihinde, yani 6 Mart 1924 tarihinde durmuş, vakfiyelerindeki medrese kurulması ve işletilmesi yönündeki şartlar, medreselerin kanunla Maarif Vekâletine devredilmiş olmaları nedeniyle hukuken uygulanamaz hale gelmiştir. Kanunun yürürlüğe girdiği 6 Mart 1924 tarihinden 5 gün sonra, Maarif Vekâletine devrolunan medreselerle ilgili olarak Maarif Vekili Vasıf (Çınar) Bey'in çıkardığı 11.03.1924 tarihli genelgeyle medreseler kapatılmıştır (Arı 2002: 189).

1935 tarihinde yürürlüğe giren 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nda mazbut vakıfların eğitim hizmetiyle ilgili okul kurabileceklerine dair herhangi bir hüküm yer almamaktadır.

2008 yılında yürürlüğe giren 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 14. maddesiyle konu çözüme kavuşturulmuştur. Amaç ve işlev değişikliği" başlığını taşıyan bu maddeye göre:

"Vakıfların, vakfiyelerindeki şartların yerine getirilmesine fiilen veya hukuken imkân kalmaması halinde; vakfedenin iradesine aykırı olmamak kaydıyla mazbut vakıflarda Genel Müdürlüğün; mülhak, cemaat ve esnaf vakıflarında, vakıf yöneticilerinin teklifi üzerine bu şartları değiştirmeye; hayır şartlarındaki parasal değerleri güncel vakıf gelirlerine uyarlamaya Meclis yetkilidir".

Belirtilen madde kapsamında, mazbut vakıfların vakfiyelerinde yer alan ancak mevcut Anayasa ve kanunlar çerçevesinde uygulanmaları artık hukuken mümkün olmayan şartlar ile fiilen uygulanamaz hale gelen şartlar, vakfedenin iradesine aykırı olmamak kaydıyla Genel Müdürlüğün teklifi ve Vakıflar Meclisinin kararıyla değiştirilebilmektedir. Böylece, mazbut vakıfların yerine getirilemez hale gelen şartlarının, vâkıfın iradesine aykırı olmayacak şekilde günümüz şartlarına uyarlanmasının önü açılmıştır. Burada üzerinde hassasiyetle durulması gereken konu, vakfiyede yapılacak şart değişikliğinin asla vâkıfın iradesine aykırı olmamasıdır.

Günümüzde Anayasa ve kanunlara aykırı vakfiye şartlarına örnek olarak, vakfiyelerde yer alan tekke ve zaviye kurulması, buralara yardım şartları, medrese kurulması, işletilmesiyle ilgili şartlar gösterilebilir. Örneği biraz daha açacak olursak, vakfiyesinde medrese şartı bulunan bir mazbut vakfın bu şartının yerine getirilmesi, günümüz eğitim sisteminde böyle bir eğitim kurumu türü olmaması sebebiyle mümkün değildir, bu yüzden de vakfiyedeki hayır şartı ve hizmetinin yerine getirilmesi mümkün olamamaktadır. Medrese şartı, asıl itibariyle eğitim şartı anlamına gelmektedir. Vâkıfın iradesi, bir eğitim kurumu kurmak ve işletmek suretiyle topluma fayda sağlamaktır. Mazbut vakıfların kuruluş dönemi itibariyle eğitim kurumları medreselerdir, o günün şartlarına uygun olarak sıbyan mektepleri, medreseler kurulmuştur. Günümüzde ise eğitim hizmetleri okul öncesi eğitim, orta öğrenim, yükseköğrenim ve lisansüstü eğitim şeklinde yapılmıştır. Vakıflar Kanunu'nun 14. maddesi kapsamında, Genel Müdürlüğün teklifiyle Vakıflar Meclisi, vakfiyedeki medrese şartını o şartın günümüzdeki karşılığı olan her seviyede eğitim kurumu kurmak şeklinde değiştirebilir. Böylece tarihte çok büyük fonksiyonlar icra etmiş, medeniyetimizin temel taşı niteliğindeki mazbut vakıfların yeniden topluma faydalı hizmetler üretebilmesinin önü açılmış olmaktadır.

A.1. Yükseköğretim Kurumları

Yukarıda bahsedilen Vakıflar Kanunu'nun 14. maddesi uyarınca mazbut vakıfların vakfiye şartlarının değiştirilerek yeni eğitim kurumları kurulması 2010 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu kapsamda iki ayrı vakıf üniversite kurulmuştur. Mazbut vakıfların 1924 yılında durmuş olan eğitim hizmetleri, 86 yıl sonra yeni şartlarıyla, günümüz eğitim yapısına uyarlanarak tekrar başlamış ve ülkemiz adına büyük bir potansiyel yeniden devreye sokulmuştur. Mazbut vakıfların farklı seviyelerde yüzlerce medrese kurmuş oldukları düşünüldüğünde, bu vakıfların vakfiye şartlarının yerine getirilebilmesi için imkanlar elverdiği ölçüde, her seviyede başka eğitim kurumları da kurulabilecektir. Günümüz itibariyle VGM, kurmuş olduğu iki vakıf üniversiteyle, kurucu mazbut vakıflar adına eğitim hizmetlerini yerine getirmektedir.

a. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

İstanbul'un fethiyle birlikte Ayasofya Camii'nin keşiş odaları ve Zeyrek Camii medreseye dönüştürülmüş, bu mekânlarda eğitim faaliyetlerine başlanmıştır. Molla Hüsrev, Ayasofya Medresesi'nin, Molla Zeyrek ise Zeyrek Medresesi'nin ilk müderrisleridir.

Fatih Sultan Mehmet Han Vakfı bünyesinde Sahn-ı Seman ve Tetimme Medreselerinin kurulmasıyla birlikte ana eğitim hizmetleri buraya alınmıştır. Fatih'e ait diğer bir vakıf olan Eyüp Sultan Vakfı'nın Eyüp Külliyesi'nde de bir medrese bulunmaktaydı. Sinan Ağa bin Abdurrahman'ın (Mimar Sinan) vakfiyesinde, kendi ismiyle anılan Mimar Sinan Mahallesi'nde (İstanbul, Aksaray'da) bir sıbyan mektebi yaptırdığı ve vakfettiği görülmektedir. Nurbanu Valide Sultan Vakfı'nın Üsküdar'da kurduğu külliye (Atik Valide Külliyesi) tıp eğitimi de dâhil olmak üzere farklı derecelerde eğitim veren medreseler ve mektep bulunmaktaydı. Hatice Turhan Valide Sultan, Eminönü Yenicami etrafında kurduğu külliye mektep ve medrese eğitimi yapılmasını şart etmiştir. Abdullah oğlu Hacı Abdülaziz Ağa'nın Muğla Milas'taki vakfına ait medrese bulunmaktadır.

Vakıflar Kanunu'nun 14. maddesi kapsamında Vakıflar Genel Müdürlüğü Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığı'nca 04.09.2009 tarih 2474 sayılı bir teklif yazısı Vakıflar Meclisine gönderilmiştir. Teklifte özetle;

- Vakıfların tarih boyunca yapmış olduğu hizmetlerin başında eğitim, sağlık, sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerin geldiği,

- Bu hizmet ve faaliyetlerin arasında eğitimin önemi çok büyük olan vakıfların her birinin ayrı ayrı tüzel kişiliği olan bir hizmet kuruluşu olduğu,
- Bu vakıflar arasında yer alan Fatih Sultan Mehmet Han Vakfı'na ait vakfiyelerde her seviyeden eğitim kurumu tesis edilmesi, işletilmesi ve bilimsel çalışmalar yapılması vb. hükümlerin yer aldığı,
- 27.02.2008 tarih ve 26800 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 52. Maddesiyle, Vakıflar Genel Müdürlüğüne her seviyeden eğitim ve öğretim müessesesi açma görevinin verildiği,
- Bu görevin yerine getirilmesi amacıyla Fatih Sultan Mehmet Han, Sinan Ağa bin Abdurrahman, Nurbanu Valide Sultan, Hatice Sultan ve Abdullah oğlu Hacı Abdülaziz Ağa mazbut vakıflarının adına "Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi" adıyla bir üniversite kurulmasının, Vakıflar Meclisinin 25.08.2009 tarih ve 487/406 sayılı kararı ile uygun görüldüğü,
- Bu nedenle, Fatih Sultan Mehmet Han, Sinan Ağa bin Abdurrahman, Nurbanu Valide Sultan, Hatice Sultan ve Abdullah oğlu Hacı Abdülaziz Ağa Vakıflarının vakfiyelerinde yer alan eğitim ve hayır şartlarının "Her seviyede eğitim ve öğretim (İlköğretim, Kolej, Meslek Lisesi, Meslek Yüksekokulu, Yüksek Okul, Fakülte, Üniversite, Enstitü) kurmak ve işletmek şeklinde değiştirilmesi hususunda karar alınması istenilmiştir.

Vakıflar Meclisinde yapılan görüşme neticesinde, teklifte adı geçen vakıfların vakfiyelerinde yer alan eğitim ve hayır şartlarının "Her seviyede eğitim ve öğretim (İlköğretim, Kolej, Meslek Lisesi, Meslek Yüksekokulu, Yüksek Okul, Fakülte, Üniversite, Enstitü) kurmak ve işletmek" şeklinde değiştirilmesinin uygun olduğuna 07.09.2009 tarih 431 sayılı Vakıflar Meclisi kararıyla karar verilmiştir.

Karara istinaden 15 Nisan 2010 tarihinde kabul edilen ve 24 Nisan 2014 tarih 27561 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 5981 sayılı "Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" un 1. maddesiyle 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununa ek 119. madde eklenmiş ve Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi kurulmuştur. Ek maddede:

"İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet Han, Sinan Ağa Bin Abdurrahman, Nurbanu Valide Sultan, Hatice Sultan ve Hacı Abdülaziz Ağa Mazbut Vakıfları adına Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzel kişiliğine sahip Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi adıyla bir vakıf üniversitesi kurulmuştur." hükmü yer almaktadır.

Bu düzenlemeyle birlikte, beş kurucu mazbut vakfın vakfiyelerinde yer alan eğitim hizmetleri, günümüz koşullarına göre yeniden ihya edilmiştir. 2020 yılı itibariyle Güzel Sanatlar, Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım, İslami İlimler, Edebiyat, Hukuk ve Eğitim Fakülteleri olmak üzere 7 fakülte, 2 yüksekokul, 2 enstitü ve Yabancı Diller Bölümüyle Sosyal Bilimler ve Mühendislik Mimarlık hizmet veren Üniversitede 7.000 civarında öğrenci eğitim görmektedir. Eğitimde farklı ve yüksek oranlarda bursluluklar uygulanmaktadır.

b. Bezmialem Vakıf Üniversitesi

Sultan II. Mahmut'un eşi, Sultan Abdülmecit'in annesi olan Bezmialem Valide Sultan, kurduğu vakıfta özellikle sağlık ve eğitime büyük önem vermiştir. Vakıf, İstanbul Cağaloğlu'nda Dârülmaarif (Valide Mektebi), Beykoz Çubuklu'da Bezmialem Valide Mektebi, Edirnekapı'da Bezmialem Sıbyan Mektebi (Yeşil Mektep) olmak üzere 4 eğitim kurumu kurmuştur. Sağlık alanında ise İstanbul Aksaray'da Bezmialem

Gurebâ-i Müslimin Hastanesi (Gureba Hastanesi) ile vefatından sonra Mekke'de Gurebâ-i Müslimin Hastanesi kurulmuştur.

Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Bezmialem Valide Sultan Vakfı, Abdülhamid-i Sâni Vakfı ve Silahtar Abdullah Ağa Vakıflarına ait vakfiyelerde şart değişikliğine ilişkin Vakıflar Meclisi kararıyla adı geçen vakıflar adına Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kurulmuştur. Karara istinaden 15 Nisan 2010 tarihinde kabul edilen ve 24 Nisan 2014 tarih 27561 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 5981 sayılı "Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" un 1. maddesiyle 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununa ek 124. madde eklenerek Bezmialem Vakıf Üniversitesi kurulmuştur. Üniversite, Bezmialem Vakfı'nın ana hizmet alanına uygun şekilde Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık ve Sağlık Bilimleri Fakülteleriyle sağlık alanında eğitim hizmeti vermektedir. Aynı zamanda hastane ve polikliniklerinde tüm halka sağlık hizmeti sunmaktadır

A.2. Eğitim Yardımı ve Burs Hizmetleri

Eğitim şartı bulunan mazbut vakıfların vakfiyelerinde, sıbyan mekteplerinde ve medreselerde okuyan öğrencilerden ücret alınmasına dair bir şart bulunmamaktadır. Öğrencilere vakfın büyüklüğüne, eğitimin derecesine göre vakıftan tahsisat ayrıldığı görülmektedir. Kendi eğitim kurumu olmayan vakıflar, başka vakıfların eğitim kurumlarında bulunan öğrenciler için tahsisat ayırabilmektedirler. Öğrencilerin giyim kuşam ihtiyaçlarını karşılamak üzere de tahsisatlar yapılabilmektedir. Kısaca ifade edilecek olursa, vakıflarca yürütülen eğitim öğretimde öğrencilerden eğitim ücreti alınmadığı gibi, öğrencilere ihtiyaçlarını karşılamaları için belirli bir miktar ödenmesine dair vakfiyelerde şartlar bulunmaktadır.

Mazbut vakıfların öğrencilere burs sağlanmasıyla ilgili vakfiye şartlarının yerine getirilmesi maksadıyla, mazbut vakıfların gelirlerinden ilk, orta ve yükseköğrenim öğrencilerine Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından burs ve eğitim yardımları yapılmaktadır.

a. Ortaöğrenim Öğrenci Bursları

27.09.2008 tarih ve 27010 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan "Vakıflar Yönetmeliği" nin ilk ve ortaöğretim öğrencilerine verilecek bursları düzenleyen "Eğitim yardımı" başlıklı 82. maddesi, "vakfiyelerde yer alan hayır şartlarının yerine getirilmesi amacıyla, ailelerinin maddi durumu yeterli olmayan ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine eğitim yardımı yapılabilir" hükmünü taşımaktadır. Yönetmeliğe göre "aynı aileden sadece bir öğrenciye eğitim yardımı verilir." Eğitim yardımı yapılacak öğrenci sayısı, yardım miktarı, ödeme zamanı ve illere göre dağılımı Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

Tablo 1: İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğrencilerine Eğitim Yardımı (Burs) Hizmetleri

2019	14.886 öğrenciye 9 ay süreyle 60'ar TL
2018	14.972 öğrenciye 9 ay süreyle 60'ar TL
2017	15.000 öğrenciye 9 ay süreyle 60'ar TL
2016	15.000 öğrenciye 9 ay süreyle 60'ar TL
2015	15.000 öğrenciye 9 ay süreyle 60'ar TL
2010	10.000 öğrenciye aylık 50 TL

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere, 2010'da 10.000 olan burs verilen öğrenci sayısı, 2015'ten itibaren yıllık ortalama 15.000 öğrenci olarak uygulanmakta, 9 ay süreyle ödenmektedir. 2019-2020 Eğitim Öğretim Yılı itibarıyla, burs almaya hak kazanan öğrencilere her eğitim öğretim yılı için 9 ay (Ekim-Haziran) süreyle aylık 75 TL burs yardımı yapılmaktadır.

b. Yükseköğretim Öğrenci Bursları

Yükseköğretim öğrencilerine iki tür burs verilebilmektedir. Birincisi, öğrencinin ihtiyaç durumuna göre değerlendirme yapılarak verilen ihtiyaç bursu diyebileceğimiz bursur. İkincisi ise, ihtiyaç sahibi olup olmadığına bakılmaksızın akademik başarıyı desteklemek üzere verilen akademik başarı bursudur.

5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun "Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığının Görevleri" başlıklı 52. maddesinin d bendinde, "Usul ve esasları Genel Müdürlükçe çıkarılan yönetmelikle belirlenmek üzere ihtiyaç sahibi yükseköğretim öğrencilerine 3/3/2004 tarihli ve 5102 sayılı Yüksek Öğretim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun hükümlerine tabi olmaksızın burs vermek" Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığının görevleri arasında sayılmaktadır.

Yükseköğretim öğrencilerine verilecek burslar 20.08.2013 tarih ve 28741 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan "Vakıflar Genel Müdürlüğü Yükseköğretim Burs Yönetmeliği" nde belirlenmektedir. Yönetmelikte, 12.09.2020 tarih 31242 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Vakıflar Genel Müdürlüğü Yükseköğretim Burs Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" le önemli değişiklikler yapılmıştır.

Yönetmeliğin 1. maddesinde amaç "mazbut vakıfların gelirlerinden, vakfiyelerinde yer alan hayır şartlarını yerine getirmek üzere ihtiyaç sahibi yükseköğretim öğrencilerine burs verilmesinde uyulacak usul ve esasları belirlemektir" şeklinde ifade edilmektedir. Bursa hak kazanan öğrencilere, normal eğitim süresince burs verilebilecektir.

Tablo 2: Yükseköğretim Öğrencilerine Eğitim Yardımı (Burs) Hizmetleri

2019	5007 öğrenciye 8 ay süreyle aylık 250'şer TL
2018	5.064 öğrenciye 8 ay süreyle 250'şer TL
2017	5.484 öğrenciye 8 ay süreyle 250'şer TL
2016	5.700 öğrenciye 8 ay süreyle 200'er TL
2015	5.000 öğrenciye 8 ay süreyle 200'er TL
2010	-

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

Tablodan anlaşılacağı üzere her yıl 5.000'in üzerinde yükseköğretim öğrencisini yıllık 8 ay süreyle burs verilmektedir. 2019-2020 Eğitim Öğretim yılı itibariyle burs almaya hak kazanan yükseköğretim öğrencilerine eğitim dönemi boyunca 8 ay (Ekim – Mayıs) süreyle aylık 300 TL burs yardımı yapılmaktadır.

Yönetmeliğe göre yabancı uyruklu öğrenciler burs verilmeyecek grup içerisinde yer almakla birlikte, Bakan onayıyla Türkiye'ye eğitim için gelen yabancı uyruklu öğrencilere toplam burs kontenjanının %10'u oranında kontenjan verilebilmektedir. Yabancı uyruklu yükseköğretim öğrencilerine 8 ay boyunca aylık 600 TL burs verilmektedir.

Tablo 3: Yabancı Uyruklu Yükseköğretim Öğrencilerine Eğitim Yardımı (Burs) Hizmetleri

2019	60 ülkeden 594 öğrenciye 8 ay süreyle 500'er TL
2018	49 ülkeden 600 öğrenciye 8 ay süreyle 500'er TL
2017	37 ülkeden 300 öğrenciye 8 ay süreyle 250'şer TL
2016	37 ülkeden 262 öğrenciye 8 ay süreyle 200'er TL
2015	22 ülkeden 150 öğrenciye 8 ay süreyle 200'er TL
2010	-

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

Tabloda görüleceği üzere, 2015 yılında başlayan yabancı uyruklu yükseköğrenim öğrencilerine burs verilmesi, yıllar itibariyle 22 farklı ülke yurttaşından başlamış, 2019'da bu sayı 60 ülkeden yükseköğrenim öğrencisine çıkmıştır. 5 yıllık zaman sürecinde burs verilen öğrenci sayısı 150'den 600'lere çıkmıştır.

Yönetmelikte 12.09.2020 tarihinde yapılan değişiklikten önce, Mazbut vakıflar adına kurulan Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi ve Bezmialem Vakıf Üniversitesi öğrencilerine verilecek "Akademik başarı ve özel eğitim yardımı", yönetmeliğin 11/A maddesinde ayrıca düzenlenmekteydi. Maddeye göre, bu üniversitelerde eğitim gören "başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere, bu Yönetmelik uyarınca bir öğretim döneminde verilen toplam yükseköğrenim burs miktarının beş katını geçmemek kaydıyla özel eğitim yardımı verilebilir. Maddede başarı kriterleri ayrıca sayılmaktaydı. Yönetmeliğin uygulama usul ve esasları "Vakıflar Genel Müdürlüğüne Yükseköğrenim Öğrencilerine Özel Eğitim Yardımı İle Akademik Başarı Bursu Verilmesinde Uygulanacak Usul ve Esaslar" da belirlenmekteydi.

Tablo 4: Mazbut Vakıflar Adına Kurulan Üniversitelerin Öğrencilerine Eğitim Yardımı (Burs) Hizmetleri

Mazbut Vakıflar Adına Kurulan Üniversiteler	2019 Yılı
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	109 öğrenciye özel eğitim yardımı, 87 öğrenciye akademik başarı bursu
Bezmialem Vakıf Üniversitesi	185 öğrenciye özel eğitim yardımı, 426 öğrenciye akademik başarı bursu

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

12.09.2020 tarihli değişiklikle Yönetmeliğin 11/A maddesi, başlığıyla birlikte değişmiştir. Bu değişiklikle birlikte, madde kapsamından sadece mazbut vakıflarca kurulan üniversite öğrencilerinin yararlanabildiği Akademik Başarı Bursu genel hale getirilmiş ve tüm yükseköğrenim öğrencilerini kapsamına almıştır. Ayrıca, önceki düzenlemede yararlanacak öğrenci için hem başarı hem de ihtiyaç sahibi olma şartı birlikte aranırken, yeni düzenlemeyle ihtiyaç sahibi olma şartı kaldırılmış, akademik başarı, burs alabilmek için tek kriter haline getirilmiştir. Daha kısa bir anlatımla bu burs, öğrencinin ihtiyacı olup olmadığına bakılmaksızın akademik başarıyı destekleyen bir bursa dönüştürülmüştür. Akademik Başarı Bursuyla ilgili diğer önemli bir değişiklik, madde kapsamında verilecek toplam burs miktarının, yönetmelik kapsamında bir öğretim döneminde verilen toplam yükseköğretim burs miktarının beş katından iki katına indirilmesi olmuştur. Akademik başarı bursundan, yönetmelik kapsamında burs almakta olan öğrenciler yararlanabilecek, yönetmelik kapsamında ilk kez burs almaya başlayanlar yararlanamayacaktır. İfadeden anlaşılacağı üzere, Akademik Başarı Bursu, yönetmelik kapsamında burs almaya başladıktan sonra, akademik başarı sağlayan yükseköğrenim öğrencilerinin faydalanabileceği bir burstur. Bursun devamlılığıyla ilgili şartlar şu şekilde belirlenmiştir: "a) Bir önceki eğitim yılı bitiminde kendi sınıfında sorumlu olduğu tüm dersleri dönem sonunda bütünlemeye kalmadan başarıyla tamamlamış olmak. b) Bir önceki eğitim yılında yıllık not ortalaması 4.00 üzerinden en az 3.50 olmak. c) Bir önceki eğitim yılında kendi sınıfındaki öğrenciler arasında ilk üç sırada yer almak". Değişiklikten önce yönetmelikte var olan ve "özel eğitim yardımı" ifadesi hem madde başlığından hem de içeriğinden çıkarılmış, akademik başarı bursu daha sade ve uygulaması daha kolay bir hale getirilmiştir.

Yönetmelik kapsamında verilecek bursun süresiyle ilgili olarak 12.9.2020 tarihli değişiklik çerçevesinde öğrenciye, öğrencilik halinin devamı ve burs almaya engel hali olmaması şartıyla, hazırlık sınıfı ve normal öğrenim süresince burs verilecektir (m.8).

A.3. Yurt Hizmetleri

15.07.2018 tarih ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 707. maddesinde öğrenci yurtları kurma görevi VGM Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığının görevleri arasında sayılmaktadır. Mazbut vakıflara ait medrese eğitiminde öğrenciler barınma imkânından da yararlanmaktaydılar. Bu hizmet öğrencilere ücretsiz olarak verilmekteydi.

VGM tarafından mazbut vakıfların şartlarını yerine getirmek maksadıyla yurt açılmasıyla ilgili ilk düzenleme, 9.9.1971 tarih ve 13951 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanan "Vakıf Ortaöğrenim Öğrenci Yurtları Yönetmeliği" dir. Bu yönetmelik 9 Mart 1986 tarih ve 19042 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan "Vakıflar Ortaöğrenim Öğrenci Yurtları Yönetmeliği" ile yürürlükten kaldırılmıştır. 1986 tarihli Yönetmeliğin 1. maddesinde "Bu Yönetmeliğin amacı; Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı Vakıf Ortaöğrenim Öğrenci Yurtlarına, vakfiyeler doğrultusunda ailelerinin maddi durumu ortaöğrenim yaptırmaya elverişli olmayan başarılı öğrencilerin kabul şartları ile bu yurtlarda çalışan personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemek(tir)" şeklinde ifade edilmektedir. Kapsam başlıklı 2. maddede, yönetmeliğin VGM tarafından yönetilen Vakıf Ortaöğrenim Yurtlarını kapsadığı belirtilmektedir. 19.7.1998 tarih ve 23407 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelik değişikliğiyle 1986 tarihli yönetmelikte kapsamlı değişiklikler yapılmış, ismi "Vakıflar Genel Müdürlüğü Öğrenci Yurtları Yönetmeliği" olarak değiştirilmiştir. Yönetmelik, 9.5.2019 tarih ve 30769 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan "Vakıflar Genel Müdürlüğü Öğrenci Yurtları Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik" le yürürlükten kaldırılmıştır.

2000'li yılların başında Millî Eğitim Bakanlığı'yla yapılan protokolle VGM yönetimindeki yurtların işletilmesi Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Devredilen bu yurtların kontenjanının %10'u Genel Müdürlük adına ayrılmıştır. Her yıl bu kontenjan dâhilinde öğrenci Genel Müdürlükçe Millî Eğitim Bakanlığı'na bildirilerek mazbut vakıfların hayır şartlarının yerine getirilmesi amacıyla bu yurtlarda barınmaları sağlanmaktadır. VGM'ye ait 2006-2010 yılları faaliyet raporlarında, işletilmesi MEB'e devredilen yurtlarda VGM adına konaklaması sağlanan öğrenci sayıları yer almaktadır. Sonraki yıllarda bu konuda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır (VGM Faaliyet Raporları 2006-2019).

Tablo 5: Millî Eğitim Bakanlığına Devredilen Yurtlarda VGM Adına Konaklayan Öğrenciler

Yıl	Sayı
2006	Devredilen 61 yurtda 549 öğrenci
2007	Devredilen 61 yurtda 498 öğrenci
2008	Devredilen 53 yurtda 426 öğrenci
2009	Devredilen 53 yurtda 442 öğrenci
2010	Devredilen 53 yurtda 432 öğrenci
2011-2019	Yıllık faaliyet raporlarında bilgi bulunmamaktadır

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

B. Sağlık Hizmetleri

Mazbut vakıfların en önemli hizmet alanlarından birisi de sağlık hizmetleridir. Darüşşifalar, tımarhaneler, bimarhaneler gibi sağlık tesisleri farklı alanlarda sağlık hizmetleri vermişlerdir. Sağlık tesislerinin yapımı, tabip, cerrah, kehhâl, hemşire, hasta bakıcı gibi sağlık çalışanlarının istihdamı, tedavide kullanılacak ilaç, aletlerin masraflarının karşılanması mazbut vakıflar tarafından üstlenilmiştir. Sağlık kuruluşuna gelebilecek durumda hasta olanlara evde sağlık hizmeti verilmiş, ilaç masrafları karşılanmıştır.

Mazbut vakıfların sağlıkla ilgili hizmet şartlarını karşılamak üzere VGM tarafından hastane hizmeti sağlanmaktadır. Bu hizmet sadece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde ve Türk vatandaşlarına verilmekte, Osmanlı devleti sınırları içerisinde bulunmuş ve vakfiyelerde darüşşifa hayır şartı bulunan ülke vatandaşlarından fakir ve garip olanlara da uygulanmaktadır.

B.1. Hastane Hizmetleri

Mazbut vakıfların vakfiyelerindeki sağlık şartlarını yerine getirmek üzere Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde belirli bir kontenjan dâhilinde muhtaç kişilere sağlık hizmeti verilmektedir. Bezmialem Gureba-i Müslimin Hastanesi, Bezmialem Valide Sultan tarafından yoksul ve kimsesizlere hizmet vermek üzere vakıf olarak 1845'te kurulmuştur. Darüşşifalardan sonra ilk kez hastane tabiri bu tesiste kullanılmıştır. Modern tıba geçişte öncü rol oynamıştır. 200 yatakla hizmete başlamıştır. Günümüzde 600 yatak ve günde 7.000 muayeneye hizmete devam etmektedir (Gurebâ-i Müslimîn Hastanesi).

B.2. Yabancı Uyruklu Hastaların Türkiye'de Tedavisi

Osmanlı vakıflarının hizmet verdiği Osmanlı devlet sınırları içerisinde bulunan ve vakfiyelerde darüşşifa hayır şartı bulunan ülkelerde, o ülkenin vakıflar idaresiyle imzalanan protokol ve büyükelçilik koordinasyonu, fakir ve garip hastalar Türkiye'ye getirilip Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi ettirilmektedirler. Bu kapsamda Kosova Cumhuriyeti İslam Birliği Başkanlığı, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İslam Dini Birliği Başkanlığı ve Bosna-Hersek İslam Birliği Başkanlığı Saraybosna Vakıflar Müdürlüğü ile fakir ve garip hastaların Türkiye'de tedavisi; Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi ile de bu kapsamdaki hastaların tedavi edilmesi hususunda protokoller imzalanmıştır (VGM Faaliyet Raporu-2019 2020: 51). Kapsam dâhilindeki hastaların tedavisiyle ilgili uygulanacak usul ve esaslar "Yabancı Hastaların Tedavi Usul ve Esasları" nda belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda, 2015'ten itibaren yurtdışından tedavi için getirilen hasta sayılarına ve hangi ülkelere getirildiklerine dair bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 6: *Tedavi Ettirilen Yabancı Uyruklu Fakir ve Garip Hastalar*

Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde Tedavi	
2019	Kosova'dan 20; Kuzey Makedonya'dan 3, Bosna Hersek'ten 1 olmak üzere 24 garip hasta refakatçileriyle birlikte tüm masrafları karşılanarak tedavi ettirilip ülkelerine gönderildi. Ayrıca Kosova, Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Bosna Hersekli hastaların 57 defa ilk tedavi sonrası kontrol işlemleri Türkiye'ye getirilerek yapıldı
2018	Kosova'dan 33, Makedonya'dan 6, Karadağ'dan 1, Yunanistan'dan 6 olmak üzere 46 garip hasta Türkiye'ye getirilip tedavi edilerek ülkelere gönderildi
2017	Kosova'dan 7, Makedonya'dan 28, Bosna Hersek'ten 3, Yunanistan'dan 3 olmak üzere 41 fakir ve garip hasta Türkiye'ye getirilip tedavi edilerek ülkelere gönderildi
2016	Kosova'dan 18, Makedonya'dan 16 fakir ve garip hasta Türkiye'ye getirilip tedavi edilenler ülkelere gönderildi
2015	Kosova'dan, Makedonya'dan 3 fakir ve garip hasta Türkiye'ye getirilip tedavi edilenler ülkelere gönderildi

Kaynak: *Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)*

C. Sosyal Yardım Hizmetleri

Vakıfların en yaygın hizmet alanı sosyal yardım hizmetleridir (Koyunoğlu, 2002: 151). Bu hizmetlerle vakıflar, sosyal dengenin sağlanmasında çok ciddi fonksiyon icra etmişlerdir. Yoksul, düşkün, yolda kalan, hasta, öğrenci gibi yardıma ihtiyaç duyan hemen herkesi kuşatıcı sosyal yardım niteliğinde vakıf hizmet-

leri sunmuşlardır. Mazbut vakıfların birçoğunun vakfiyelerinde fakirlere, miskinlere, ihtiyaç sahiplerine yardım yapılmasıyla ilgili şartlar bulunmaktadır. Bu yardımlar nakdi olabileceği gibi imaret hizmetlerinden yararlandırmak suretiyle günlük sıcak yemek temini veya ihtiyaç sahiplerine konaklama imkânı sağlama şeklinde de olabilmektedir.

Günümüzde mazbut vakıfların bu tür hayır şartlarını yerine getirmek üzere VGM tarafından ihtiyaç sahiplerine muhtaç aylığı bağlanması, imaret/aşevi hizmeti olarak sıcak yemek dağıtım hizmeti ve yurt içi ve yurtdışında olmak üzere gıda yardımı paketi hizmeti verilmektedir. Yine geçici konaklama ihtiyacı olanlar için Ankara’da Vakıf Evi hizmet verilmektedir.

C.1. Engelli ve Yetimlere Muhtaç Aylığı Verilmesi

Vakıflar Yönetmeliğinin Muhtaç Aylığı başlıklı 72. maddesinde, “Vakfiyelerde yer alan hayır şartlarının yerine getirilmesi amacıyla muhtaç durumda bulunan engelliler ile yetimlere aylık bağlanır” ifadesi yer almaktadır. Yönetmelik, annesi veya babası olmayan çocuklar ile %40 ve üzerinde engeli olan muhtaçları kapsamaktadır (m. 73/1). Kapsam dâhilindeki kişilerin herhangi bir gelirlerinin olmaması, bakım altına alınmış kişilerden olmaması, gelir getiren taşınır yahut taşınmaz malı bulunmaması veya bu gelirin aylık ortalamasının yönetmeliğe göre bağlanacak muhtaç aylığı miktarını geçmemesi gerekmektedir (m. 73/2). 18 yaşından küçük engelli çocuklara, ana babalarının muhtaç aylığı şartlarını taşıyor olmaları halinde aylık bağlanabilmektedir. Aynı aileden bir kişiye aylık bağlanabilmektedir.

Aylık bağlanacak muhtaç sayısı VGM tarafından belirlenmektedir. Aylık miktarı, Devlet Memurları Kanunu’na göre taban aylıklara uygulanan katsayının dört yüz gösterge rakamıyla çarpımıyla ortaya çıkan miktardır (m. 77). Ölüm, muhtaçlık durumunun kalkması veya bakıma alınmış olma, yetim erkek çocuğun 18 yaşını veya yükseköğretimde 25 yaşını tamamlaması, aylıkların peş peşe üç ay alınmaması durumlarında muhtaç aylığı kesilmektedir (m.80). Aylık kesilmesi durumunun ortaya çıkması halinde bunun en geç bir ay içerisinde yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir. Aksi halde şartlar ortadan kalktığı halde aylık almaya devam edenlerden fazla ödenen miktarlar genel hükümlere göre geri tahsil edilecektir (m. 81). 2020 yılı için muhtaç engelliler ve yetim çocuklara bağlanacak muhtaç aylığı 914,49 TL’dir. Aşağıdaki tabloda, yıllara göre muhtaç aylığı bağlanan yetim ve engellilerin sayıları ve bağlanan maaş tutarları yer almaktadır.

Tablo 7: Muhtaç Aylığı Hizmetleri

Yıl	Yetimler	Engelliler
2019	2.176 yetime ilk altı ay 817,67 TL, ikinci altı ay 866,89 TL	2.351 engelliye ilk altı ay 817,67 TL, ikinci altı ay 866,89 TL
2018	2.090 yetime 12 ay 738,44’er TL	2.247 engelliye 12 ay 738,44’er TL
2017	2.190 yetime 12 ay 643,05’er TL	2.082 engelliye 12 ay 643,05’er TL
2016	2.089 yetime 12 ay 583,93’şer TL	1.645 engelliye 12 ay 583,92’şer TL
2015	2.146 yetime 12 ay 520,21’er TL	1.487 engelliye 12 ay 520,21’er TL
2010	3.662 muhtaç özürü ve engelliye aylık 317,24 TL	

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

C.2. İmaret/Aşevi Hizmetleri

İmaretler, mazbut vakıfların yoksullara sıcak yemek dağıttığı kurumlardır. Vakıflar birçok imaret kurarak yüzyıllar boyunca fakir ve muhtaçların, yolda kalmışların iâşe ihtiyaçlarını karşılamışlardır.

Vakıflar Yönetmeliğinin 66. maddesinde, “Vakfiyelerde yazılı hayır şartlarını yerine getirmek üzere Genel Müdürlükçe sıcak yemek ve kuru gıda verilecek muhtaç sayısı belirlenerek, bunların dağıtımı (için) gerekli yerlerde aşevleri açılır” denilmektedir. Aşevinden, sosyal güvencesi olmayan veya geliri net asgari ücretten fazla olmayanlar yararlanabilmektedirler (m. 67/1). 2022 sayılı kanun kapsamında 65 yaşı doldurmuş olup muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşı olarak aylık bağlanmış olanlar da aşevi hizmetinden yararlanabilmektedirler (m. 67/2).

Aşevi veya kuru gıda hizmetinden yararlanmak isteyen muhtaçların yapacakları başvurular VGM tarafından değerlendirilip, durumu uygun olanlar aşevi veya kuru gıda hizmetinden yararlandırılmaktadırlar. Kontenjanın dolmaması halinde, engelli çocuklar için açılmış eğitim kurumlarındaki çocuklara da aşevi hizmeti verilebilecektir (m. 68). Aşevinden yararlanan kişinin ölümü, muhtaçlığının sona ermesi veya bakım altına alınması, bilgi vermeksizin üst üste 10 gün yemek almaması halinde verilen hizmet sona erdirilmektedir (m. 71)

İmaret olarak yaptırılmış olup günümüzde halen VGM’ne bağlı olarak imaret/aşevi hizmeti vermekte olan tek yer, Mihrişah Valide Sultan tarafından İstanbul Eyüp Sultan’da yaptırılıp 1795 yılında hizmete alınan Mihrişah Valide Sultan İmaretidir (Eyüp İmaret). 116 yıllık hizmetten sonra 1911 yılında İstanbul’daki imaretlerin kapatılması hakkında kanunla kapatılmış, 1950’li yıllarda VGM tarafından yeniden imaret olarak hizmete alınmıştır. VGM, imaret geleneğini halen bu tesiste devam ettirmektedir (Kala vd. 2019: 46-47).

9 Temmuz 1795 tarihli vakfiyede Mihrişah Valide Sultan Vakfı İmaretinin günlük 600 kişilik yemek çıkaracağı, gerekirse sayının artırılabilceği şartı yer almaktadır (Kala vd. 2019: 43). Günümüzde ise imaretin/aşevinin günlük kapasitesi 2.000 kişidir. Her gün 1 öğün ve 3 kap olmak üzere sıcak yemek dağıtılmaktadır. Ayrıca imaretin kuruluşundan beri var olan sabah çorbası şartı, sabahları çorba ikramı olarak devam ettirilmektedir. Kurulduğunda imaretin odunluğ u olan ve imaretin arka tarafında bulunan yer günümüzde “Eyüp Adak ve Kurban Kesim Merkezi” olarak hizmet vermektedir. Bağışlanan adak ve kurbanların kesimi yapılmakta, muhtaçlara yemek ve kavurma olarak dağıtılmaktadır. Burada elde edilen etlerden 1 kg’lık kavurma paketleri yaptırılmakta, VGM’nin 25 ilde bulunan Bölge Müdürlükleri aracılığıyla 81 il merkezinde ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır (Kala vd. 2019: 43).

Mihrişah Valide Sultan İmaretinde dağıtılan sıcak yemek ve çorbanın dışında, Ankara Tacettin Dergâhında, Bursa’da iki ayrı noktada ve KKTC Lefkoşede sabahları sıcak çorba ve ekme k dağıtımı yapılmaktadır. Yıllar itibariyle bu hizmetlerden faydalanan kişi sayıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8: Aşevi/Sıcak Yemek Hizmetleri

Hizmet Verilen Yer	2019	2018	2017	2016	2015
Aşevi (Eyüp'te Mihrişah Valide Sultan İmaretı)	2.000 kişiye her gün sıcak yemek dağıtımı	2.000 kişiye her gün sıcak yemek dağıtımı	2.000 kişiye her gün sıcak yemek dağıtımı	2.000 kişiye her gün sıcak yemek dağıtımı	2.000 kişiye her gün sıcak yemek dağıtımı
Ankara Tacettin Dergâhı'nda sıcak çorba ve ekmek dağıtımı	1.000 kişiye her gün	1.000 kişiye her gün	1.000 kişiye her gün	1.000 kişiye her gün	
Bursa şehir merkezinde iki ayrı noktada sıcak çorba ve ekmek dağıtımı	1.000 kişiye her gün	2.000 kişiye her gün	2.000 kişiye her gün	-	
KKTC Lefkoşe'de sıcak çorba ve ekmek dağıtımı	500 kişiye her gün	500 kişiye her gün	500 kişiye her gün	500 kişiye her gün	
Genel Müdürlük merkez binası önünde sıcak çorba ve ekmek dağıtımı	-	-	-	-	1.000 kişiye her gün

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

C.3. Kuru Gıda Yardımı

Vakıflar yönetmeliğinde kuru gıda yardımı, aşevi hizmeti içerisinde mütalaa edilmekte ve aynı madde-lerde düzenlenmektedir. Muhtaç kişiler başvuru yaparken sıcak yemek hizmeti olan aşevi hizmetini veya kuru gıda kolilerini içeren kuru gıda yardımını talep edebilmektedirler. Kuru gıda yardımından yararlanacak kişiler ve yararlanma şartları aşevi hizmetlerinden yararlanma şartlarıyla aynı olduğundan burada ayrıca üzerinde durulmayacaktır. Kuru gıda yardımında da amaç, vakfiyelerde yer alan hayır şartlarının yerine getirilmesidir. Kuru gıda yardımı hizmetleri, yurt içi ve yurt dışı kuru gıda yardım kolileri dağıtımı olarak yürütülmektedir.

a. Yurt İçi Kuru Gıda Yardımları

Vakfiyelerde yer alan hayır şartlarının yerine getirilmesi amacıyla VGM tarafından 81 il merkezinde kuru gıda yardımı yapılmaktadır. Yardımlar, 3 farklı koli tipinden oluşmaktadır. 1-2 kişilik aileler için A tipi 14 kg'lık koliler, 3-4 kişilik aileler için B tipi 21,5 kg'lık koliler, 5 ve üzeri kişilik aileler için C tipi 28,5 kg'lık koliler şeklinde yardım dağıtılmaktadır. 2019 faaliyet raporuna göre, her ay 81 il merkezinde 20.315 aileye yapılan bu yardımlardan 78.780 kişi yararlanmaktadır. Koliler yararlanan kişilerin adresine teslim edilmektedir (VGM Yurt İçi Kuru Gıda Yardımları). Yıllar itibariyle kuru gıda yardımı yapılan aile ve kişi sayıları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 9: Yurtiçi Kuru Gıda ve Kavurma Dağıtım Hizmetleri

	2019	2018	2017	2016	2015
	81 il	81 il	81 il	81 il	81 il
Yurtiçi Kuru gıda paketi yardımı	merkezinde, 20.315 aileye (78.780 kişi) dağıtıldı	merkezinde 20.315 aileye (78.780 kişi) dağıtıldı	merkezinde 20.315 aileye (80.544 kişi) dağıtıldı	merkezinde 20.315 aileye (80.544 kişi) dağıtıldı	merkezinde 20.315 aileye (80.544 kişi) dağıtıldı
Eyüp Mihrişah Valide Sultan İmareti'ne bağışlanan adak ve kurbanlardan üretilen kavurma dağıtımı	49.250 kg kavurma, kuru gıda dağıtım hizmetlerinden faydalanan ailelere dağıtıldı	38.000 kg kavurma, kuru gıda dağıtım hizmetlerinden faydalanan ailelere dağıtıldı	47.650 kg kavurma, kuru gıda dağıtım hizmetlerinden faydalanan ailelere dağıtıldı	27.000 kg kavurma, kuru gıda dağıtım hizmetlerinden faydalanan ailelere dağıtıldı	15.000 kg kavurma, kuru gıda dağıtım hizmetlerinden faydalanan ailelere dağıtıldı

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

2019'da dağıtılan kuru yardım kolilerinden, İstanbul'da yerleşik ihtiyaç sahibi gayrimüslim haneler de kontenjan dâhilinde yararlandırılmıştır. İstanbul Gedikpaşa Ermeni Kilisesi'nde öğrenim gören öğrenciler için 9 ay boyunca 25 farklı gıda ürününden oluşan gıda malzemesi her ay teslim edilmiştir (VGM Faaliyet Raporu-2019 2020: 50).

b. Yurt Dışı Kuru Gıda Yardımları

Mazbut vakıflar, Osmanlı coğrafyasının tüm alanlarına yaygın hizmet veren kurumlardır. Dolayısıyla vakfiyelerde, günümüz Türkiye sınırları dışında kalan ancak Osmanlı bakiyesi durumunda olan yerlerde de bu vakıfların hizmet şartları bulunmaktadır. Bu düşünceyle, önceden Osmanlı toprağı olan ülkelerdeki muhtaçlara da gıda yardımı yapılmaktadır. Yurt dışından VGM'ne gelecek aynı yardım taleplerinin karşılanması amacıyla VGM tarafından "Vakıflar Genel Müdürlüğüne Yurt Dışına Yapılacak Aynı Yardımlarda Uygulanacak Usul ve Esaslar" hazırlanmıştır. Esas olarak, Genel Müdürlük arşiv belgelerinde adı geçen vakıfların bulunduğu ülkelerin vakıflarla ilgili iş ve işlemlerini yürütmekle görevli kamu kurum ve kuruluşları veya sivil toplum kuruluşlarından gelen başvuru ve talepler değerlendirmeye alınmaktadır.

Uygulamada genellikle Ramazan aylarında kuru gıda yardımları gönderilmektedir. Yıllar itibariyle hangi ülkeye kaç koli kuru gıda yardımı gönderildiğine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 10: Yurtdışı Kuru Gıda Dağıtım Hizmetleri

2019	2018	2017	2016	2015
KKTC'ye 5.000; Bosna Hersek'e 9.417; Kosova'ya 5.000; Kuzey Makedonya 5.000 ve Yemen'e 16.667 koli	KKTC'ye 5.000; Bosna Hersek'e 8.000; Kosova'ya 8.000 ve Makedonya'ya 5.000 koli	KKTC'ye 5.000; Bosna Hersek'e 5.000; Kosova'ya 5.000 ve Filistin Devleti'ne (Gazze) 50.000 koli	KKTC, Bosna Hersek, Kosova ve Makedonya'ya 28.000'er koli	KKTC, Bosna Hersek, Kosova ve Makedonya'ya 5.000'er koli
Toplam 41.084 koli	Toplam 26.000 koli	Toplam 65.000 koli	Toplam 112.000 koli	Toplam 20.000 koli

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

C.4. Vakıf Evi/Tabhane Hizmeti

Tabhane, kelime manası itibarıyla güç, kuvvet bulma, dinlenme evi anlamına gelmektedir. Osmanlı döneminde genellikle yoksulların barınması için bina edilen hayır kurumlarıdır. Kurucu vakfın şartına göre hastaneden çıkıp nekahat döneminde olanlara, taşradan gelip dinlenip yoluna devam etmek isteyenlere, iş bulmak için gelenlere, evini barkını taşıyana kadar geçici süreyle barınmak isteyenlere hizmet eden birimlerdir. Geleneklere göre tabhanelerde kalış süresi üç güne kadardır. Tabhaneler aynı zamanda dışarıdan gelen resmi misafir ve görevlilerin de kaldıkları yerlerdir. Bu manada bir çeşit konukevi fonksiyonu icra ederler. Genellikle imaret ve aşevlerinin yanında bulunurlar (Erkan, 2005: 54).

Vakıflar Genel Müdürlüğü, mazbut vakıfların tabhane hizmet şartlarını yerine getirmek üzere 2010 yılında Ankara'da Vakıf Evi kurarak hizmete almıştır.

D. Kültürel Hizmetler

15.07.2018 tarihli 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 711. maddesinde, vakıf müze, kütüphane ve kültür merkezleri açma ve denetleme ve ilmi araştırmaların güvenlik içinde yürütülmesini sağlama görevi VGM Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı'na verilmektedir. Daire Başkanlığı, bu görevi yerine getirmek üzere 4 kütüphane, 11 müze ve 1 araştırma merkeziyle anılan hizmetleri yerine getirmektedir.

D.1. Kütüphaneler

Mazbut vakıflar, eğitimin hizmetlerini üstlendikleri gibi, eğitimin en önemli bileşenlerinden olan kütüphane hizmetlerini de üstlenmişler, kurdukları kütüphaneleri ve vakfettikleri kitapları hoca ve öğrencilerin istifadesine sunmuşlardır. Kurulan birçok vakıf kütüphane ve bu kütüphanelerdeki binlerce kitap Cumhuriyet dönemine intikal etmiştir. Günümüzde VGM, 4 kütüphaneye hizmet vermektedir. Bunlar, Ankara'da Genel Müdürlük Merkez Kütüphanesi, İstanbul'da İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi, Tire/İzmir'de Necip Paşa Kütüphanesi ve Kataloğu ve Safranbolu'da Köprülü İzzet Paşa Kütüphanesi'nden oluşmaktadır. Kütüphanelerde bulunan eser sayıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 11: VGM'ne Ait Kütüphaneler ve Bünyelerindeki Eser Sayıları

Kütüphane	El Yazması	Matbu Kitap	Sürelî Yayın	Arşiv Malzemesi	Toplam
Ankara Merkez Kütüphanesi	944	5.691	1.090	-	7.725
İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi ve Arşivi	705	7.860	-	5.410	13.975
İzmir-Tire Necip Paşa Kütüphanesi	2.216	10.479	-	1	12.696
Safranbolu Köprülü İzzet Paşa Kütüphanesi	693	1.088	-	-	1.781

Kaynak: VGM Kütüphaneler, <https://www.vgm.gov.tr/faaliyetler/kulturel-faaliyetler/kutuphaneler>

D.2. Müzeler

Mazbut vakıflara ait müesseselerden günümüze birçok taşınır, taşınmaz kültür varlığı intikal etmiştir. Medeniyetimizin en nadide kültür-sanat eserlerini oluşturan bu eserlerin sergilenmesi oldukça büyük öneme sahiptir. Vakıflar Genel Müdürlüğü, 11 müzeyle bu eserleri tanıtmaya görevini yürütmektedir.

Tablo 12: VGM'ne Ait Müzeler ve Buldukları Şehirler

Müze Adı	Bulunduğu Şehir
Vakıf Eserleri Müzesi	Ankara
Selimiye Vakıf Müzesi	Edirne/Selimiye Külliyesi
Gaziantep Mevlevihane Vakıf Müzesi	Gaziantep
Halı Müzesi	İstanbul
Akaretler Mustafa Kemal Müzesi	İstanbul/Beşiktaş/Akaretler
Şeyh Şaban-ı Veli Vakıf Müzesi	Kastamonu
Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi	İstanbul /Sultanahmet Camii Avlusu
Sahip Ata Vakıf Müzesi	Konya
Mevlevihane Vakıf Müzesi	Tokat
Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi	İstanbul / Saraçhane
Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi	İstanbul / II. Beyazıt Medresesi

Kaynak: VGM Müzeler, <https://www.vgm.gov.tr/faaliyetler/kulturel-faaliyetler/kutuphaneler>

D.3. Türk Vakıfları Araştırma Merkezi

Mazbut vakıfların arşiv kayıtları VGM Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı bünyesinde tutulmaktadır. Bin yıllık vakıf medeniyetimizin tüm müktesebatının yer aldığı bu arşiv Türkiye'nin en kıymetli hazinelerinden biridir. Bir nevi toplumsal hafızamızın yazılı kaynağıdır.

Mazbut vakıfların vakfiyelerinde kayıtlı hayır şartlarının yerine getirilmesi VGM'nin görevi olduğundan, bu hayır şartlarının neler olduğunun ortaya konulması önem taşımaktadır. İşte mazbut vakıfların vakfiye veya vakfiye yerine geçen her tür belgelerinin bulunduğu VGM bünyesindeki Vakıf Kayıtları Arşivi bu şartların uygulanmak üzere ortaya çıkarılmasında birincil kaynak niteliğindedir. Her bir mazbut vakfın ayrı tüzel kişiliğinin var olduğu düşünüldüğünde, bu vakıfların her birinin vakfiyelerindeki şartların ortaya konulması, vakfiye şartlarına göre bu vakıfları yönetmekte olan VGM'nin öncelikli işleri arasında yer almaktadır.

Vakıf Kayıtları Arşivi'ndeki defter vesair her tür belge, araştırmalara ve araştırmacılara da çok kıymetli malzeme sunmaktadır. Tüm bu hususlar düşünülerek, ilim, kültür ve medeniyet tarihimizi ortaya çıkarmak amacıyla 24 Nisan 1998'de Ankara'da "Türk Vakıfları Araştırma Merkezi" kurulmuştur. Araştırmacılar bu merkezden izin almak suretiyle vakıf arşiv evrakları üzerinde araştırma, inceleme yapabilmektedirler. Bu araştırma merkezinde yapılacak araştırmalar, ilim adamları ve Üniversitelerle yapılacak işbirlikleri, İslam ve Türk tarihi-kültürü açısından Vakıfların önemini yeniden ortaya çıkaracaktır. Bu arşive dayalı tez çalışmaları, öğrenci stajları ve araştırmalar vakıf konulu yayınların nitelik ve nicelik yönünden artırılmasında önemli rol oynayacaktır.

E. Dini Hizmetler

Mazbut vakıflar, büyük Cuma camilerinden küçük mescitlere kadar neredeyse tüm cami ve mescitlerin kurucularıdır. Tekke ve zaviyeler vakıflar tarafından kurulup idare edilen müesseselerdir. Yine mazbut vakıflarca kurulan darülhadis, darülkurra, darülhuffaz gibi müesseseler nitelikli din adamlarını yetiştirilmesinde önemli rol oynamışlardır. Vakıflar bu tesislerin sadece yapımıyla değil, burada görev yapacak imam, hatip, müezzin, naathan, aşırhan gibi din görevlileri, tekke ve zaviye şeyhleri, hocaları ile bu yerlerin karyum, bevrap, serrac gibi temizlik, güvenlik, bakım hizmetlerini yerine getiren tüm görevlileri-

nin tayini ve istihdamı da vakıflar tarafından üstlenilmiştir. Devlet teşkilatı içerisindeyse Osmanlı son dönemde vakıf işleri Evkâf-ı Hümayun Nezaretince, dini işler Şeyhülislamlık tarafından yürütülmekteydi. Millî mücadele döneminde T.B.M.M.'nin açılmasını takiben 2 Mayıs 1920'de çıkartılan bir kanunla oluşturulan on bir kişilik İcra Vekilliklerinden biri Evkaf ve Şer'iyeye Vekâleti oldu. 3 Mart 1924'te ise bu vekillik kaldırıldı, ardından Tevhidi-i Tedrisat Kanunu, Hilafetin İlgasına ve Hanedan-ı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun kabul edildi. Kaldırılan Şer'iyeye ve Evkaf Vekâlet'inin yerine, itikat ve ibadetle ilgili hüküm ve işlerin yürütülmesi, yerine getirilmesi ve dini müesseselerin idaresini yürütmek üzere Diyanet İşleri Reisliği kuruldu. Vakıfların idaresiyle ilgili olarak da Evkâf Umum Müdürlüğü (bilahare ismi Vakıflar Genel Müdürlüğü oldu) kuruldu. Her iki kurum da Başbakanlığa bağlanarak Bakanlık seviyesinden Başkanlık ve Genel Müdürlük seviyesine indirildi (Akyıldız, 2010 7-8).

Bu düzenlemelerle birlikte mazbut vakıfların hayrat mülkü olan cami ve mescitlerin yönetimi, personel işleri ve buralarda vakıflarca yürütülen dini hizmetler Diyanet İşleri Başkanlığına geçmiş oldu. Tekke ve zaviyeler önce Diyanet İşleri Başkanlığına devredildi, bilahare kapatıldı. Böylece mazbut vakıfların vakfiyelerindeki dini hizmet şartlarının vakıflar tarafından yerine getirilme dönemi çok büyük ölçüde kapanmış oldu.

Cami, mescit, tekke, dergâh gibi kurumsal dini hizmetlerin dışında, mazbut vakıfların vakfiyelerinde, vefat eden vâkıfın ardından Kur'an-ı Kerim okutulması, Hatim indirilmesi, kandil geceleri mevlit cemiyeti düzenlenmesi yönünde birçok şart bulunmaktadır. VGM bu şartlar gereğince her yıl Ramazan ayında, vakıf haftasında ve 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik gününde 81 ilin merkez camilerinde Mevlit ve Hatim okutmaktadır.

Tablo 13: Mazbut Vakıflar Adına Dini Hizmetler

Hatim – Mevlit Okutulması	
2019	Ramazan'da, Vakıf Haftasında ve 15 Temmuz'da 81 ilin merkez camisinde
2018	Ramazan'da her ilin merkez camisinde
2017	Ramazan'da her ilin merkez camisinde
2016	Ramazan'da her ilin merkez camisinde
2015	Ramazan'da her ilin merkez camisinde
2010	-

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları (2006-2019)

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün dini olmayan ancak dini tesislerin bakım, onarım, korumasıyla ilgili birtakım görevleri de halen devam etmektedir. Konuyla ilgili 24.05.1985 tarih ve 18763 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Camilerin Bakım Onarım Temizlik ve Çevre Tanzimi Yönetmeliği" nde bu yönetmelik:

"tarihi ve turistik eser niteliğindeki vakıf cami ve mescitler ile diğer cami ve mescitlerle müstemilat ve tuvaletlerinin bakım, onarım, temizlik, çevre tanzimi ve güvenlik konularında, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türkiye Elektrik Kurumu Genel Müdürlüğü, valilikler ve belediyelerin yapmakla yükümlü oldukları hizmetleri kapsar" denilmektedir.

Yönetmeliğin 6. maddesinde, kapsam dahilindeki yerlerde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yürütülecek hizmetler şöyle belirlenmektedir:

"Madde 6- Genel Müdürlükçe Yürütülecek Hizmetler: a) Vakıf cami ve mescitleriyle bunlara ait müstemilat ve tuvaletlerin onarım ve her türlü restorasyonlarını kendi mevzuatına

göre ve İl Koordinasyon Kurulunun da tekliflerini dikkate alarak yapmak, işletmek; Ancak Genel Müdürlük, bu yerlerin gerekli onarım veya yeniden inşalarını ödenek yetersizliği veya sair sebeplerle yapamadığı takdirde; onarım veya inşa işi ile onarım veya inşaatı müteakip çalışma ve işletme usul ve esaslarını hazırlanacak protokol esaslarına göre ücretli veya ücretsiz özel ve tüzel kişilere bizzat devredebilir, kiralayabilir. b) Mühendislikçe yapılacak vakıf cami, mescid ve müştemilatın onarım, çevre tanzimi projelerini onaylamak, bu yerlerdeki işgalleri kaldırmak. c) Gerektiğinde onaylanacak çevre tanzimi projesine göre, cami ve mescitlerin etrafını istimlak suretiyle açmak.”

F. Şehircilik ve Bayındırlık Hizmetleri

Osmanlı döneminde şehircilik ve belediye hizmetlerinin neredeyse tamamı vakıflar eliyle yürütülmüştür. Vakıf müesseseler yeni kurulan şehir ve nahiyelerin merkezini oluşturmuş, sosyal ve iktisadi hayat bu müesseseler etrafında şekillenmiş ve gelişmiştir. Şehrin su ihtiyacının karşılanması için su bentleri yaptırılmış, suyolları inşa edilmiş, şehre su taşınmış ve çeşmeler vasıtasıyla tüm yerleşim yerlerine dağıtılmıştır. Yollar, köprüler inşa edilmiş ve halkın kullanımına sunulmuştur. Yol güzergâhlarında kurulan kervansaraylar vasıtasıyla hem yol güvenliği sağlanmış hem de yolcuların, tüccarların barınma ihtiyacı giderilmiştir. Bu hizmetlerin bir kısmı günümüzde yerel yönetimlerce, bir kısmı merkezi yönetim tarafından yerine getirilmektedir. Bu kapsamda vakıflara ait çeşmeler, suyolları, bentler, maksemeler şehirlerin sular idarelerine devredilmiştir. Çevre ve bayındırlık hizmetleri ise belediyeler ve bakanlıklar tarafından yerine getirilmektedir. Mazbut vakıfların bu alanlarda yapacağı hizmetler, ilgili kamu kurumlarınca yerine getirilmektedir. Dolayısıyla VGM'nin bu alanlarda mazbut vakıflar adına yapması gereken hizmet alanı kalmamış bulunmaktadır.

Sonuç

Bin yılı aşan vakıf medeniyetimizin günümüze intikal etmiş kurumları olan mazbut vakıflar tarihimizde sosyal yapının ve sosyal hizmetlerin temel taşı olma niteliğini taşımışlardır. Günümüzde yönetimleri ve temsilcileri Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilen bu vakıfların vakfiyelerindeki hayır hizmetlerini yerine getirme görevi de yine Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir. Ancak vakfiyelerdeki bazı şartların günümüz hukuk sistemine uymaması, bazı işlevlerin kamu kurum ve kurumlarınca yerine getiriliyor olması vakfiyelerdeki şartların yerine getirilmesinde yeni açılımlar yapılmasını gerektirmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü de güncel yorumlar yaparak, vakfiyelerdeki hayır şartlarını mümkün olduğunca yerine getirmeye çalışmaktadır.

Eğitim alanında medrese ve sıbyan mekteplerinin yerini ilk, orta, lise ve yükseköğrenim aldığından vakfiyelerdeki hayır şartlarında değişiklik yapılarak güncel bir yorum yapılması mecbur hale gelmiştir. Bu düşünceyle, Vakıflar Meclisi kararıyla mazbut vakıflar adına her seviyeden eğitim kurumu kurma şeklinde şart değişikliklerine gidilmiş, yükseköğretim alanında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi ve Bezmialem Vakıf Üniversitesi kurulmuştur. Ortaöğrenim ve yükseköğrenim bursları verilerek vakfiye şartları yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Bir dönem öğrenci yurtları da işletmiş olan genel müdürlük, bu yurtların işletmesini Millî Eğitim Bakanlığına devretmiş, Bakanlıkla belli bir kontenjanın Genel Müdürlük'e bırakılması konusunda protokol imzalamıştır.

Mazbut vakıfların sağlık alanındaki vakfiye şartlarını yerine getirmek üzere Bezmialem Vakıf Üniversitesi kurulmuş, Vakıf Gureba Hastanesi bu üniversiteye bağlanarak sağlık hizmeti üniversite üzerinden

verilmeye başlanmıştır. Hastane hizmetlerinden sadece Türk vatandaşları değil, Osmanlı coğrafyasında bulunan ülkelerle protokoller imzalanarak o ülke vatandaşları da yararlandırılır hale getirilmiştir.

Mazbut vakıfların sosyal yardım alanındaki vakfiye şartları ise, engelli ve yetimlere muhtaç aylığı bağlanması, imaret/aşevinden sıcak yemek dağıtımı, bazı yerlerde çorba ve ekme dağıtımı, yurt içi ve yurt dışı kuru gıda kolileri dağıtımı şeklinde yerine getirilmektedir. Ankara'da kurulan vakıf evi de tarihi fonksiyon olarak tabhane hizmetine benzer şekilde çalışmaktadır.

VGM'nin en önemli hizmet alanlarından biri de kültürel hizmet alanıdır. Tevarüs edilen vakıf kültür varlıkları 11 müzede sergilenmektedir. 4 yerde kütüphane hizmeti verilmektedir. Vakıf tarihinin en büyük hafızası niteliğindeki vakıf kayıt arşivi, Türk Vakıfları Araştırma Merkezi kurularak araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

Eski vakıfların vakfiyelerindeki dini hizmetler günümüzde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yerine getirildiğinden Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bu alanda herhangi bir görevi bulunmamaktadır. Vakfiyelerdeki dini hizmet şartlarının yerine getirilmesi anlamında Ramazan'da, Vakıf Haftası'nda ve 15 Temmuz'da 81 ilin merkez camilerinde hatim ve mevlit okutulmaktadır. Dini müesseselerdeki görevlilerin özlük hakları da Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olduğundan vakfiyelerdeki din görevlilerine yapılan vazife tahsisatları da VGM'nin sorumluluk alanından çıkmış bulunmaktadır. Dini hizmetler arasında yer almamakla birlikte, vakıf kültür varlıklarının tespiti, korunması, restorasyonu konularında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkisi devam etmektedir. Dini nitelikli birçok vakıf eser VGM tarafından restore edilmekte ve korunmaktadır.

Eski vakıfların şehircilik ve bayındırlık hizmetleri yerel yönetimlere merkezi yönetim kurum ve kuruluşlarına devredilmiştir. Bu nedenle vakıflar üzerindeki bu hizmetler ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına yerine getirilmektedir.

Mazbut vakıf gelirlerinin artırılması, VGM tarafından yürütülen hayır hizmetlerinin çeşitlendirilmesi ve artırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

1. Kanun, Kararname, Yönetmelik, Usul ve Esaslar

3.3.1340 (3 Mart 1924) tarih ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu, www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.430.pdf (10.02.2020).

17.2.1926 tarih ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi, 4.4.1926 tarih ve 339 sayılı Resmi Gazete, www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.743.pdf (10.02.2020).

5.6.1935 tarih ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu, 13.6.1935 tarih ve 3027 sayılı Resmi Gazete, cdn.vgm.gov.tr/mevzuat/2762-sayili-vakiflar-kanunu-mulga.pdf (10.02.2020).

27.2.2008 tarih ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu, www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5737.pdf (10.02.2020).

24.05.1985 tarih ve 18763 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Camilerin Bakım Onarım Temizlik ve Çevre Tanzimi Yönetmeliği, www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.9078&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Camilerin%20bak%C4%B1m# (15.02.2020).

9 Mart 1986 tarih ve 19042 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Vakıflar Orta Öğrenim Öğrenci Yurtları Yönetmeliği, www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19042.pdf (10.02.2020).

27.09.2008 tarih ve 27010 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Vakıflar Yönetmeliği, www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.12466&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=vak%C4%B1flar# (15.02.2020).

20.08.2013 tarih ve 28741 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Vakıflar Genel Müdürlüğü Yükseköğrenim Burs Yönetmeliği, www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.18746&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=y%C3%BCKsek%C3%B6%C4%9Frenim (10.02.2020).

15.07.2018 tarih ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat-Metin/19.5.4.pdf> (10.02.2020).

9.5.2019 tarih ve 30769 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Vakıflar Genel Müdürlüğü Öğrenci Yurtları Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/05/20190509-1.htm> (10.02.2020).

12.09.2020 tarih ve 31242 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Vakıflar Genel Müdürlüğü Yükseköğrenim Burs Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/09/20200912-3.htm>, (23.09.2020)

Vakıflar Genel Müdürlüğüne Yurt Dışına Yapılacak Aynı Yardımlarda Uygulanacak Usul ve Esaslar, cdn.vgm.gov.tr/mevzuat/altmevzuat/26082019/yabanci-uyruklu-tedavi-us.pdf (10.02.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğüne Yükseköğrenim Öğrencilerine Özel Eğitim Yardımı İle Akademik Başarı Bursu Verilmesinde Uygulanacak Usul ve Esaslar, cdn.vgm.gov.tr/mevzuat/yonerge/oe-ab-usul-esas-ey-lul-201.pdf (13.02.2020).

Yabancı Hastaların Tedavi Usul ve Esasları <https://cdn.vgm.gov.tr/mevzuat/altmevzuat/26082019/yabanci-uyruklu-tedavi-us.pdf> (15.02.2020).

2. Araştırma ve İnceleme Eserler

Akyıldız, Ali (2010). “Şer’iyye ve Evkaf Vekâleti”. *DİA*, C. 39: 7-8.

Arı, Asım (2002). “Tevhit-i Tedrisat ve Laik Eğitim”. *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 2002 I – II (1): 181-192.

Çınar, Ömer (2016). "Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Galle (Gelir) Üzerinde Vakıf Evlatlarının ve Diğer İlgililerin Hak Sahipliği ve İntifa Hakkı Hayrından Fazla Olan Mülhak Vakıfların Aile Vakfına Dönüştürülmesi". *M.Ü. Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (3): 828 – 855.

Erkan, Gönül (2005). "Tabhane". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 16 (2), Ekim 2005: 53-56.

Ertem, Adnan (1999). "Osmanlıdan Günümüze Vakıflar". *Divan Dergisi*, 4 (6): 111-150.

Kala, Eyüp Sabri ve İdris Akarçeşme (2019). *Mihrişah Valide Sultan Vakfı*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Koyunoğlu, H. Hüsnü (2002). *Sosyal Politika Açısından Vakıflar – XVII. Yüzyıl İstanbul Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kozak, İbrahim Erol (1994). *Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yay.

Öğüz, M. Tufan (2007). *Türk Hukukunda Vakıf Tüzel Kişiliğinin Hukuki Esasları*. İstanbul.

3. Elektronik Kaynaklar

Vakıflar Genel Müdürlüğü Aşevi Hizmeti, www.vgm.gov.tr/faaliyetler/hayir-hizmetleri/asevi-hizmeti (20.02.2020).

Gurebâ-i Müslimîn Hastanesi, <http://bezmialemhastanesi.com/tr/Sayfalar/kurumsal/vakif-kurucumuz.aspx>, (15.02.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Kütüphaneler, <https://www.vgm.gov.tr/faaliyetler/kulturel-faaliyetler/kutuphaneler> (20.03.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler, <https://www.vgm.gov.tr/faaliyetler/kulturel-faaliyetler/kutuphaneler> (20.03.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Yurt İçi Kuru Gıda Yardımları, www.vgm.gov.tr/faaliyetler/hayir-hizmetleri/yurt-ici-kuru-gida-yardimlari (10.03.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Yurt Dışı Kuru Gıda Yardımları, www.vgm.gov.tr/faaliyetler/hayir-hizmetleri/yurt-disi-kuru-gida-yardimlari (10.03.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporları. (2006-2019), www.vgm.gov.tr/kurumsal/planprogram-ve-raporlar/faaliyet-raporlari (20.02.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu-2006. (2007), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2006_yili_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu-2007. (2008), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2007_yili_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü 2008 Yılı Faaliyet Raporu. (2009), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2008_yili_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü 2009 Yılı Faaliyet Raporu. (2010), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2009_yili_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü 2010 Yılı Faaliyet Raporu. (2011), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2010_yili_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).

Vakıflar Genel Müdürlüğü 2011 Yılı Faaliyet Raporu. (2012), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2011_yili_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).

Mazbut Vakıfların Günümüz Hayır Hizmetleri

- Vakıflar Genel Müdürlüğü 2012 Yılı Faaliyet Raporu. (2013), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2012_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü 2013 Yılı Faaliyet Raporu. (2014), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2013_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü 2014 Yılı Faaliyet Raporu. (2015), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2014_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü 2015 Yılı Faaliyet Raporu. (2016), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2015_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü 2016 Yılı Faaliyet Raporu. (2017), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2016_faaliyet_raporu.pdf (20.02.2020).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü 2017 Yılı Faaliyet Raporu. (2018), Ankara: VGM, http://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/2017%20YILI%20%20%C4%B0DARE%20FAAL%20BOYET%20RAPORU.pdf (20.02.2020).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü 2018 Yılı Faaliyet Raporu. (2019), Ankara: VGM, https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/22018-yili-idare-faaliyet.pdf (20.02.2020).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu 2019. (2020), Ankara: VGM, https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_216_260519/vgm-2019-faaliyet-raporu.pdf (01.03.2020).
- Yener, M. Serhat ve Kazım Uslu (2013). *Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Vakfiyeden Doğan Haklara İlişkin Davalar*. Ankara.